

Maite Barnetche (1941-1986): euskarazko irrati eta telebistaren ama

I- Haur denboraldia Ipar Euskal Herrian

Haurtzaroa Bidarrain

Maite Barnetche, Aña Castorene eta Manez Amestoy bidarraitarren alaba da. 1941ean sortu zen Bidarrain, Arlanetxeberria etxean. Bi ahizpetarik zaharrena, Maitek haur denbora guzia familiarekin iragan zuen Bidarrain, bakantza garai batzuk berriz Bidarten, amaren ahizpak zuen itsas bazterreko etxean.

Izan ere, Lapurdi kostaldeko xoko hori du hautatuko berantago, bere etxearen eraikitzeko. Zurgin gisa, erretretara joan aitzin, Manez Amestoyek egin zuen azken etxea bere alabarena izan zen, zur guzia eskainirik. Usu bezala, familiako kide aintzek parte hartu zuten honen eraikuntzan. Itsasotik hurbil, toki xoragarri batean eraikia da etxea, eta 2006an, kazetariaren ohorez, etxe ondoan den itzulguneak Maite Barnetche izena hartu zuen.

Horrela, aita, Manez Amestoi, ofizialea zen, zurgina. Ama berriz, SNCFko langile: Bidarraiko trenbidearen ondoan bizi zirenez, egun guziz treinen pasazteko, edo laborarien orga eta kabalen kurriarazteko atezaintza lana egiten zuen.

Sei urtetan, 1947an, Maite Bidarraiko herriko eskolara doa. Hortik landa, hamabi bat urte inguru dituela, herriko errientsa haur gaztearen dohainetaz ohartzen da eta eskolan aitzina aritzea aholkatzen dio. Alabaina, gurasoei ez dute begi onez ikusten alabak kolegioko bidea har dezan. Familiaren irabaziak ahulegiak direla eta, Maitek ez du sekulan bigarren mailako ikastetxerako bidea hartuko.

Eskolako xantza idokirik ere, Maitek kulturarako maitasuna bere baitan haziko du beti, hala nola liburuari buruz duen tirria aseztu. Gurasoei, alta, hainbatetan entzuten die liburuak orozbat bazter utz ditzan, begiak fundituko dituela.

Behin, Bidarraiko Arbetxe erretoreak harmoniuma elizan jotzea proposatzen dio. Maitek proposamena onartzen du. Orduan, erretoreak gurasoei galdegiten die alabaren uzteko prest direnez. Errientsaren proposamenari ez baina apezaren galdeari bai: Maiteren aitak eta amak Maite Uztaritzeko serorategira astean bi aldiz musikaren ikastera joan dadin onartzen dute.

Musika kurtsoen hartzen ari dela, erne eta gogotsu, neska gaztea ohartzen da idazkaritza kurtsuak ematen direla ikastetxean. Maitek gurasoei aipatzen die klaseak hartu nahi lituzkeela. Urte bat edo bi barne, neska gazteak musika eta idazkaritza kurtsuak segituko ditu Uztaritzen, eta ziklo bukaeran, *sténo-dactylo* saileko diploma eskuratuko. Bere bidean usu agertuko den bezala, biziak eskaini aukerak eskutan hartzen ditu Bidarraitarsak, kartsuki.

Lehen ofizioa Breguet enpresan

Breguet Aviation 1911n sortu frantses hegazkin enpresa bat da, hegazkin eta helikoptero eraikuntzan berezitua. Gaur egun, Dassault hegazkin enpresaren barne da, 1967an erosi baitzizkion akzioak azken honek, eta 1971n bi enpresek bat egin baitzuten.

Garaian, enpresa horrek etorkizun fidagarri bat eskaintzen zien bere langileei. Izan ere, Amestoy familiaren Bidarraiko auzo bat ari zen Miarritzeko Breguet enpresan lanean. Haren laguntzarekin, Maitek bere burua presentatu zuen Miarritzeko enpresan. Aski laster, idazkari postu bat lortu zuen han. Bidarraitik Miarritzera lekuz aldatzen da beraz neska gaztea, eta enpresako langile gisa, Angeluko apartamendu batean bizitzen.

Orduan, Yves Brunaud (1920-1962) pilotuaren idazkari jartzen dute: lana zinez interesgarria du eta bere ofizioan laketzen da. Alta, 1962ko apirilaren 19an, hegazkin prototipo baten entsegu batean, Brunaud pilotua hegazkinez lehertzen da, bere eskupaia guziarekin. Talde guzia istripuan hiltzen da.

Maite gaztea, istripuak zinez inarrosirik da. Buruzagi berri bat jartzen diote, baina ez da sekulan lehenekoarekin bezain ongi akomeatuko, are gutiago adiskidetu.

II- Kazetari baten bizian barna

Radio Côte Basque *irratia*

Radio Côte Basque 1961ean sortzen da, Euskal Herriko irradi gisa, edo hobeki erran frantses kate ofizialaren tokiko adar gisa.

Frantses irradi honek, urtean hilabete bat eta erdiz hedatzen ditu uhinak Euskal Herrian. Bakantzetara heldu diren udatiarrentzat, hots uztail-agorrrileko turistentzat pentsatua da. Horrez gain, Miarritzeko kasinoko azken estaian kokatua da eta bertan, ostegun guziz, 08:30etatik 09:00etara eta igandetan 09:00etatik 11:00etara zabaltzen ditu emankizunak, Parisen manupean. Garaian, Euskal-Herriko biztanleen irradi bakarretarik da.

Egun batez irradiak idazkari baten lan-deialdia hedatzen du. Maitek, ofizioz idazkari, bere burua eskaintzen du. Breguet enpresako aukera profesional paregabe baten gerizatik joatekotan da. Izan ere, erabaki honek ama zinez griñatsu uzten du. Bere bizia eskutan hartzen du, alta, emazte gazteak. Ordu hortan, Maite Barnetche bere biziaren istorioaren marrazten ari da: 1963an *Radio Côte Basque* irradian sartzen da.

Izan ere, lantalde ttipia izanik, idazkaritza lanaz gain, Maitek emankizun batzuk animatu behar ditu frantsesez. Irratiak bere kazetariak baldin baditu berri sailaren egiteko, Maitek magazina gisako emanaldiak animatu behar ditu. Emankizunetako gaia aski librea denaz gain, Maitek gazteei zuzendutako emanaldi bat sortzen du: astearte guziz, Euskal Herrian barna diren gazteak elkarrizketatzen ditu.

Garai berdintsuan, bizi pribatuari doakionez, Guy Barnetchekin ezkontzen da, lzpuran, eta alaba bat altxatzen dute: Chantal.

1966-1967 artean *Radio Côte Basque* Miarritzetik Baionara lekuz aldatzen da, eta bere irratsaioak egonkortzen dira: irradiak, udako programazioaz gain, urte osoan emititzen du.

Memento berean, Piarres Larzabal, Roger Idiart, edota Pantxo Etxezaharreta bezalako euskaltzaleak, frantses irratiaren kontra asaldatzen dira eta euskarak egun guziz 5 minutuko artea ukan dezan erdiesten dute.

Puntu horretan, irrati buruak Maiteri galdegiten dio euskaraz mintzatzeko ados litzatekeenez. Lehen aldikoz, frantses irrati batetako uhinetan, Maite Barnetchek euskarazko hitzak hedatzen ditu.

Euskarazko telebista baten sorrera

Garai berdinean, Georges Pompidou (1911-1974) presidentearen lehendakari zapean, Frantziako irrati eta telebistak liberalizazio ikaragarri baten ezagutzen ari dira. Horra arte, irrati eta telebistak estatuaren kontrolpean baziren, 1969ko ekainean, Jacques Chaban-Delmas (1915-2000) lehen ministroak "*Ministère de l'Information*" edo Informazioaren Ministerioa desegiten du. Frantses ministerio hau, 1938an sortua zen, eta Vichy-ren erregimenpean erabilia, "*Ministère de la Propagande*" gisa. Ondotik, 1960 urteetan bizirik segitu zuen, telebista kateen kontrolatzeko helburu nagusiarekin.

Bordeaux-Aquitaine estazioak lehen telebista emanaldiak 1962ko urtarrilaren 22an proposatu zituen, Akitanian. Bordeleko estazio honek, programa nazionalarekiko deslotzeak egin, eta tokiko programazio baten eskaintzen hasi zen. Emeki-emeki, eguneroko berri-sailen kultura sorrarazi zuen Akitanian, eta momentu berean, *FR3 Aquitaine* izena hartu.

Ministerioaren desegituraketatik landa, Chaban Delmas-ek ikus-entzunezko hedabideen alorra modernizatzen du. Ildo beretik, hurbileko politika baten defendatzaile, lehen ministroak hizkuntza gutxituetako telebistaren sorrera iragartzen du 1969-1970 urteetan.

Ez bat, ez bi, Euskal Herrian, Michel Inchauspé diputatua (1925-2011) aukera paregabeaz jabetzen da. Izan ere, legebiltzarrean, euskarazko telebista emankizun baten sortzea galdegiten du.

FR3 kateak ezagutuko duen lehen hizkuntza gutxitua euskara da. Kateak Jean Haritschelhar arduradun moral izendatzen du. Ordu haietan, Bordeleko Unibertsitateko euskara katedra, edo *Chaire Universitaire* kargua, zuen Baigorriarrak. Hari doakio beraz emankizunen edukiaren garbitasuna segurtatzea. Horrez gain, 1970eko aurre-txosten batean, euskarazko emankizunak oroz gainetik kirolaz, euskal pilotaz eta euskal antzerkigintzaz ariko direla iragarria da. Euskarazko emankizunak onartuak dira, euskal gaiak gutiago.

Maite Barnetchen lehen emankizuna

Telesail berriaren sortzearekin, lantalde berri bat muntatu behar da. Lan taldean, soinu-hartzailea, argi-egilea eta kameraduna behar dira, bai eta, bistan dena, presentatzailea. Hiru teknikariak, bai eta muntatzailea, Bordele eta Baiona aldean atzematen dira: Gilbert Reculosa, Pierre Amorena, Alain Duprat eta Daniel Giraud, dira besteak beste emankizunaren historian parte hartuko dutenak.

Kazetolari postuarentzat aldiz *FR3 Aquitaine*-ek lan deialdia zabaltzen du. Maite Barnetchek dioenez, ikaragarriko arrakasta bildu zuen orduan lanpostu horrek: Frantziako hainbat tokitatik hurbildu nahi zen jendea Euskal Herrira, eta *FR3 Aquitaine* estazioko kideen artean ere, nagusiei begi keinuka hasi zitzaizkien zenbaitzu.

Hala bada hala, Bordeleko nagusiak, Maite Barnetche izendatzen du FR3ko euskarazko emankizunen presentatzaile. Maite Barnetche pertsonaia sortzen da, orduan.

Gisa horrez, 1971ko urriaren 4ean, FR3 katean, egundaino aditu ez zen hizkuntza entzuten da telebistan: euskara. *Euskal Herria orai eta gero* emankizuna sortzen da. Hogei urteren istorioa hor hasten dela, nehork ez daki, ez eta 400 emanaldietatik lehen atala baizik ez dela hedatzen egun hartan.

Lehen erreportaia, parte handi batean, Mattin bertsolariaren inguruan eraikia da. Mattinen irudien gainean irekitzen da emankizuna: orga bati besainkaturik, belar mozte sasoi batean, baserri zelai eta belardi panorama batean, xutik da hor, Mattin, kameraren parean. Eta bertso bat botatzen du:

**Telebistan ere hasi zaizkigu
Eskuaraz emankizunak
Lan hortarako etorri zaizkit
Gizon batzu jakintsunak
Izate hortaz poztu zaitezte
Adiskide ta lagunak
Bihotz erditik agurtzen ditut
Begira dauden eskualdunak!**

Bere buruaz irriz, berak egiten duen momentu historikoaz oharturik, Mattinek telebistaren euskalduntzea estreinatzen du.

Hilabete bi aldiz Euskal Herriko gai guziak jorratuko ditu emankizunak: laborantza, bertsolaritza, arrantza, ekonomia, modernitatea, familia, ikastolak, artea, gazteria, antzerkigintza, lizeo-kolegioak, euskal diaspora... Herriz-herri, xokoz-xoko, Maite Barnetche Euskal Herriko bazter guzietan kurrituko da, egiazko antropologo bat bailitzan. Haren lan eta jendetasun paregabea islatuko dira 312 emankizunetan.

1986an, larriki eritzen da emazte gaztea. Hortik hilabete zenbaitzutara bizia galtzen du, Bidarten.

Emankizunek alta segituko dute, eta gutara heldu euskarazko telebista eta irrati emanaldi guziak hazituko eta liliztatuko ditu. Haren lan paregabeak oihartzun guti du egun, baina hainbeste aberastu dituen irrati eta telebistak egun batez, menturaz, ohoratuko dute, haien aldi.

Bibliografia

Liburu eta artikuluak :

ARBELBIDE, Xipri. *Maite Barnetxe (1941-1986)*. Bidegileak. Gasteiz : Eusko Jauriaritza, 2002

Hemen ikusgai : https://files.eke.eus/pdf/maite_barnetxe.pdf

CHEVAL, Jean-Jacques. *Médias audiovisuels français et langues régionales minorisées. Contexte national et exemples Aquitains*. Langues d'Aquitaine, dynamiques institutionnelles et patrimoine linguistique. Bordeaux : Editions de la Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, 2005

Hemen ikusgai :

[http://www.grer.fr/upload/articles_en_ligne/Les_medias_audiovisuels_francais_e
t_langues_regionales_minorisees.pdf](http://www.grer.fr/upload/articles_en_ligne/Les_medias_audiovisuels_francais_et_langues_regionales_minorisees.pdf)

GASTEIZ, Xabier. *Baionako euskal irrati-telebistak*. Jakin, 10. Zenbakia, 61-64

MARTINEZ, Josu. *Hurbilketa euskarazko lehen telebista saioaren historiara*. I. Ikergazte: Nazioarteko ikerketa euskaraz, 2015

Hemen ikusgai :

[https://www.inguma.eus/produkzioa/ikusi/ar-hurbilketa-euskarazko-lehen-telebis
ta-saioen-historiara](https://www.inguma.eus/produkzioa/ikusi/ar-hurbilketa-euskarazko-lehen-telebis-ta-saioen-historiara)

Elkarrizketak :

ARBELBIDE, Xipri, [Maite Barnetche-ri 1986an egin elkarrizketa](#) (60 min)

BEDAXAGAR, Maider , Chantal Barnetche-ri 2018ko otsailaren 15ean egin elkarrizketa

Irrati emankizunak :

FRANCE BLEU PAYS BASQUE. *Le bel âge des radios*. "La vie en bleu", 2018ko otsailaren 13a

Beste :

INSTITUT NATIONAL AUDIOVISUEL (INA):

- *Euskal Herria Orai eta Gero* emankizuna : Maite Barnetche, Marie Bidart, Odile Cihigoyenetche eta Xabier Soubelet-rekin
- *Gurekin euskaraz* emankizuna (1983-1986) : Antoine Bilbao eta Odile Cihigoyenetche-rekin
- *Hemendik* emankizuna (1991) : Odile Cazeaux eta Xabier Soubelet-rekin
- *Leihoa* emankizuna (1992): René Garat, Allande Boutin eta Marie-Pierre Erguy-rekin